

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. Г.С.СКОВОРОДИ

**ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ
В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ, СПЕЦІАЛЬНОЇ
ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Харків 2023

порушеннями мовленнєвої діяльності.....	542
Сіра С.Д. Алалія в контексті спеціальних психолого-педагогічних досліджень.....	546
Соловійова І. С. Передумови формування навичок писемного мовлення у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.....	548
Сорока О.В. Формування уявлень про навколишній світ у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальним порушенням засобами казкотерапії.....	551
Спаських І.Є. Сучасні підходи до комунікативного розвитку дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення.....	554
Старіченко Д.І. Логопедична робота зі стимуляції мовленнєвої активності у дітей молодшого віку.....	557
Степаненко Г.В. Формування діалогічного мовлення у дітей середнього дошкільного віку із знм ііі рівня в процесі ігрової діяльності.....	559
Столбова Н.В. Теоретичне обґрунтування проблеми використання дихальної гімнастики як засобу корекції заїкання у дітей старшого дошкільного віку.....	562
Стуцаренко С. О. Заїкання дітей як актуальна логопедична проблема....	566
Тищенко Т.Г. Особливості соціального розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями.....	570
Турчина-Приходько С.М. Зміст корекційної-розвивальної роботи з подолання недоліків лексико-граматичної будови мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.....	572
Фарина Т. Особливості створення казки за допомогою метафоричних асоціативних карток.....	575
Фастовець А.І. Народна та авторська казка як засіб розвитку мовлення дошкільників із ЗНМ.....	578
Фесенко Л.П. Засоби моделювання мовної ситуації при роботі над формуванням самостійного мовлення у дітей із заїканням.....	581
Халіна Т.І. Ігри і ігрові вправи, як провідний засіб логопедичної допомоги дітям із затримкою мовленнєвого розвитку.....	583
Хланта К.В. Особливості формування фонетико-фонематичних процесів у дітей із загальним недорозвитком мовлення.....	586
Чечко Т.М. Особливості психофізичного розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.....	588
Чистова Є.А. Характеристика мовленнєвих порушень у дітей із сенсорною алалією.....	592
Чуйко А.І. Кінезіологічні вправи як засіб розвитку загальної та дрібної моторики молодших школярів із легкими інтелектуальними порушеннями.....	597
Шаровкіна А.В. Особливості засвоєння мовлення дітьми старшого дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвиненням.....	600
Шевченко В.О. Сучасні погляди на причини та механізми виникнення дисграфії.....	603
Шевченко З.Д. Соціалізація осіб з особливими освітніми потребами в	

зовнішне»; моделювати реальність у ігровій формі. За допомогою карток дітям легше розповісти про враження, емоційні переживання, виразити думки. Діти вигадують та яскраво промальовують характерні риси героїв і шляхи вирішення проблем. МАК дозволяють: створити атмосферу безпеки і довіри; зменшити внутрішнє напруження і опір; показати картину взаємин дитини з будь-якими ідеями і образами; моделюють процеси минулого і майбутнього.

Література

1. Косяк О. Я. Метафорична казка як елемент політичного міфу у структурі символізації політичного простору. URL: [Необхідність розвитку політичної мікробіології необхідна для захисту суспільствознавства в ситуації непрозорості безпосередньо в стратегічному розвитку держави. \(allbest.ru\)](https://allbest.ru)
2. Пелешенко О. В., Гордієнко К. В. Метафоричні асоціативні карти як сучасний метод консультаційної роботи психолога. URL: https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2019/10/scientific-achievements-of-modern-society_9-11.10.19.pdf#page=87
3. Піроженко Т. О. Комуникативно-мовленнєвий розвиток дошкільника : навч. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 152 с.
4. Фабрічева М. Метафоричні асоціативні карти, як можливість читати несвідоме. К, 2014. 100 с.

Фастовець А. І.

здобувачка вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта

Науковий керівник: Ткаченко Л. П.

доктор педагогічних наук, професор

Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

НАРОДНА ТА АВТОРСЬКА КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗНМ

Виховні та навчальні властивості казки відомі дуже давно. Етнопедагогіка вказує на те, що казка формує та підтримує у дітей систему цінностей, виховує на народних традиціях, вирішує проблеми, заспокоює, і, розвиваючи мовлення дитини, допомагає педагогам багато чого її навчити. Казка застосовується у різних галузях роботи з дітьми дошкільного віку, які мають мовленнєві порушення, зокрема й у роботі над зв'язним мовленням.

Тлумачний словник української мови дає таке визначення: «казка: оповідальний, зазвичай народно-поетичний твір про вигадані особи та події, переважно за участю чарівних, фантастичних сил» [7]. У європейських наукових середовищах прийнято вживати визначення казки вчених Й. Болте та І. Поливки, яке полягає в тому, що під казкою розуміється розповідь, заснована на поетичній фантазії, особливо з чарівного світу, історія, не пов'язана з умовами дійсного життя, яку у всіх верствах суспільства слухають із задоволенням, навіть якщо знаходять її неймовірною чи недостовірною [1].

Вплив казки на дітей, що мають відхилення в розвитку, досліджували: Ю. Богачук, Т. Довга, О. Казачінер, І. Онищенко, Л. Ткаченко та інші.

Учені виділяють кілька видів казок, які використовуються в казкотерапевтичному процесі на даний момент: художні, народні, авторські художні казки, дидактичні, психокорекційні та психотерапевтичні казки.

Зазначені види казок конструюються відповідно до актуальної ситуації та подаються під різними «соусами»: аналіз, розповідь, твір, переписування, лялькотерапія, іміджтерапія, малювання, психодинамічні медитації, постановка казок у пісочниці та багато іншого. Казкотерапія підходить для роботи з широким колом осіб, і логопед також може запозичувати такі методи, як оповідання (переказ), створення та постановка казки [2]. Таким чином, на основі тісного взаємозв'язку з життям та загальнолюдськими цінностями будується казкова ігротерапія, основною ознакою якої є інструкція до гри у формі казки чи притчі.

Разом із створенням природного стимулюючого середовища та «оживленням» абстрактних символів одним з основних принципів ігор на піску, на думку вчених, є реальне «проживання» різних ситуацій разом із казковими героями. Завдяки цьому принципу стає можливим перехід реального до уявного і навпаки. Дитина відбиває свої страхи, комплекси та проблеми у площині казки, керуючи фігуркою на піску, з допомогою фахівця знаходить рішення для казкового героя і переносить отриманий досвід у життя [5]. Наголошується, що «для казкового героя легше придумати вихід із становища – адже у казці все можна», і зазначається, що для використання у психологічній практиці підходять як народні чи відомі авторські, так і спеціально вигадані для психотерапії казки. До переваг народних казок відносить їх метафоричність і символічність, знайомство групи (або окремого клієнта) із сюжетом, «відполірованим» віковим переказом, відсутність зайвих подробиць, динамічність, різноманітність, можливість підібрати необхідну тематику і, що важливо, відповідність національному характеру. Є у казкотерапії, на думку дослідників, і мінуси, до яких можна віднести недостатню подробицю тексту, умовність характерів і, як наслідок, недостатню «психологічність», відсутність змін у характері героя за час дії казки, а також сумнівні етичні принципи, якими найчастіше керуються герої в дуже архаїчних текстах [6].

Автори підручника «Логопедія» пропонують використовувати казки, написані спеціально для казкотерапії. Вони можуть розроблятися з проблем, характерних у тому контингенту, з яким працює психолог, і навіть конкретного клієнта. Така казка цікава, оскільки її фінал невідомий, і тому має більший психотерапевтичний потенціал, ніж народний чи авторський твір [6].

Ще один спосіб, що використовується в казкотерапії, – написання казок самими людьми, які потребують допомоги. Учені при цьому підкреслюють, що «казка містить унікальну інформацію про особистість автора та його внутрішній світ, вона допомагає зрозуміти очікування та прагнення, сильні та вразливі місця, особливості світовідчуття людини і, головне, дає уявлення про її систему цінностей» [3, с. 5]. Це дає унікальні можливості для психодіагностики, під час проведення якої оцінюються енергоінформаційне поле казки, її основна тема, сюжет, лінія головного героя та символічне поле.

Основна тема відображає актуальні життєві цінності та «зону найближчого розвитку» й потреби автора. При аналізі сюжету особливої уваги заслуговують його оригінальність, а також жанрова форма казки та послідовність подій у ній. Що стосується лінії головного героя, то її можна

назвати ключовою характеристикою, що відображає актуальне самовідчуття та прагнення автора. При цьому символічне поле казки відбиває зашифровану інформацію про внутрішній світ людини. Наступний крок – складання висновку про конфліктний та ресурсний зміст казки. Після цього формуються перспективні завдання психологічної роботи з автором.

Звичайно, з логопедичної точки зору написання казки дитиною можливе лише за високого рівня володіння зв'язним мовленням – як усним, так і писемним. Проте складання казки позитивно позначається на розвитку усного дискурсу в дітей старшого дошкільного віку, оскільки подібне завдання змушує їх максимально задіяти свої лексичні, граматичні і синтаксичні ресурси, активно використовувати такі властивості зв'язного мовлення, як зв'язність, послідовність, логічність, правильність і виразність [3].

Дослідниця О. Коваленко вважає, що казка є інструментом для різноманітних розвивальних вправ. За допомогою сюжетів казки творчий педагог здатний виховувати в дитині: духовність, любов до природи, гуманність, скромність, доброту, відповідальність тощо. У процесі демонстрації казки у дитини, природно, виникає емоційний підйом. Але, крім цього, помітно підвищуються її зосередженість, сприйняття та розумова активність.

Таким чином вміле програвання казок дозволяє логопеду:

- створювати у дитини радісний, піднесений настрій,
 - встановлювати емоційний контакт із малюком,
 - активізувати мовленнєве спілкування,
 - надавати ненав'язливий виховний вплив,
 - поповнювати запас знань та відомостей дошкільника,
 - удосконалювати пізнавальні процеси (увага, сприйняття, уява, пам'ять, мислення)
- розвивати мовлення (причому, всі його компоненти, що стосуються як звукової, так і смислової сторін) [4].

Отже, народна й авторська казки є важливим складником логопедичної роботи, вони сприяють активізації мовленнєвого потенціалу дитини на всіх його рівнях. Незаперечним є і виховний потенціал казки, бо вона спонукає до роздумів, обговорення поведінки героїв та висновків, які необхідно пояснити іншим учасникам заняття. В умовах сьогодення запитаними будуть казки про мужність, витримку, терплячість і наполегливість героїв.

Література

1. Базима Н. Говоримо правильно. Відпрацьовуємо С-Ш / Робочий зошит. Харків : Ранок, 2020. 20 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
3. Гречко Л. М. Психологічний супровід дітей молодшого шкільного віку з вадами психофізичного розвитку в умовах інтегрованого навчання: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.08. Київ, 2008. 20 с.
4. Каменєва-Замараєва Т. В. Маленьким щебетунчикам. Логопедичні завдання для занять батьків з дітьми (5-6 років) / Т. В. Каменєва-Замараєва, Л. В. Рудяк, Л. М. Тимошенко. Харків : Основа, 2017. 176 с.

5. Коваленко О. М., Ємець А. А. Навчасмо дошкільників переказувати. Харків : Вид. група «Основа», 2018. 272 с.
6. Логопедія: [підручник] / За ред. М. К. Шеремет. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 375 с.
7. Тлумачний словник української мови / Укладачі Ковальова Т. В., Коврига Л. П. Харків : Синтекс, 2005. 672 с.

Фесенко Л. П.

здобувач вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта

Науковий керівник: Глущенко І.І.

кандидат пед. наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

ЗАСОБИ МОДЕЛЮВАННЯ МОВНОЇ СИТУАЦІЇ ПРИ РОБОТІ НАД ФОРМУВАННЯМ САМОСТІЙНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗАЇКАННЯМ

Безліч вчених протягом багатьох років вивчали проблему заїкання і випробували різні методи корекції для подолання цього недуга. Тема не нова, але не існує досі єдиної концепції подолання заїкання. Є тільки постулати, щоб подолати недуг рекомендовано комплекс заходів лікувально-педагогічного та батьківського впливу на дитину, щоб попередити можливі відхилення в психічному розвитку, уникнути труднощі при соціальній адаптації. Цього можливо досягти при тісній взаємодії спеціалістів, дитини із заїканням, і докладання до систематичної та довготривалої роботи зусиль батьків.

До лікувально-оздоровчих заходів відносять сприятливий розклад дня, організацію збалансованого харчування, процедури загартовування, лікувальну фізкультуру, фізіотерапевтичні заходи та медикаментозне лікування [2].

Зі сторони батьків потрібно проконтролювати достатньо відведений час для відпочинку дитини із заїканням, спростити навантаження в учбовому процесі, більше часу проводити з дитиною на свіжому повітрі, приділяти уваги до інтересів дитини. Правильно організувати для дитини із заїканням розклад дня - сон, не тільки вночі, а також і денний.

Основна ціль педагогічної роботи по усуненню заїкуватості складається в систематичному розвитку зв'язного, самостійного мовлення. Також логопед підготовлює та формує у дитини із заїканням поведінку поводитись при використанні нової ускладненої мовленнєвої ситуації без певного хвилювання. Підкреслюючи успіхи формує у дитини впевненість, акцентуючи увагу дитини на правильному діафрагмальному диханні допомагає розслабити напругу у мовленнєвому апараті, м'язах шиї, плечах, що сприяє більш повільному та рівномірному мовленню.

Одна із найважливіших задач спеціалістів приділяти увагу немовлячим проявам заїкання, спрямовувати вплив на релаксацію м'язів тіла дитини із заїканням за допомогою технік: масажу, аутогенний впливу, логоритміки, кінезіотерапії з прийомами танцювальних вправ і вільного виразного руху, пантоміміку, психогімнастику (Г. Юнова, 1979, М.І. Чистякова), створювати